

נמר של נמר

„סאשקה פוליטרוק“. דגל-הדיו והסופר „טהור העמ“

★ עמוס קינן כמייצג „דור ספרותי אבוד“ ★ עולם הפלא של המוסיקה

שיחזור

הסתיו של הקומיסר

לפני קרוב למחצית השנה ראה אור קובץ הסיפורים סתיו ירוק מאת קומיסר מפ"ם ברשות-השידור בעבר, וקונסול ל" ענייני תרבות של ישראל בהווה בנייריו, נתן שחם*.

אין ספק, שקובץ זה מהווה שירטוט קריולוגי של דור סיפורי שלם, אופיו וטוהר-העט (כמעט מתחרו עם טוהר הנשק), המאפיין טוהר-העט בקובץ, שבו כינס

קובץ שתרם כמה סיפורים לסתיו ירוק. דומה שסיפור אחד, המופיע בהאלים עצלים ואינו מופיע בסתיו ירוק, יכול להעיד כהעד העיסה על אופה.

הסיפור הוא דגל הדיו שבו מנסה שחם, שלווה את מהלכי מילחמת-העצמאות, להביא את סיפורו של אחד מהחיילים הראשונים שהגיעו למפרץ אילת.

אלא שמסתבר, כי גיבורו של נתן שחם היה גיבור גדול יותר בחייו הפרטיים. גיבור דגל הדיו היה גיבורה של אחת מפרשיות-הריגול המרתקות ביותר של ישראל, שפורסמה בהרחבה בשבועון זה בשנת 1956 (העולם הזה, 999) תחת הכותרת ששקה יולין הולך לרגל הגיבור היה אלכסנדר (סאשקה) יולין, קצינת-רבות לשעבר, שאלוף (מיל.) יגאל אלון, היה שושבינו בחתונה. זה גיבורו של קומיסר

את סאשקה — והוא היה בזמנו פופולארי מאוד — הכירו כאדם חברתי ובעל מרץ, המתירד עם כל אחד, נדהף לכל החורים, מרכה לדרך ולנאום. רק במקרה אחד הסתפק בנאום קצר. היה זה כאשר הגיע לאילת עם ראשוני הכובשים. לאחר הנפת דגל ישראל כמקום, נוגש סאשקה פוליט-רוק, כפי שכינו אותו החיילים, לומר מספר מילים. הוא אמר רק: „תחי אילת!“ והוסף קללה רוסית עמסית עשומה מת' חרו עם אילת...“ אחרי קללה זו, התפשט סאשקה, ולמרות התורף, היה החייל העברי הראשון שטבל בים אילת ביום כיבושה (ראה: תמונה) גם ברידתו לים לא שכת לחבוש את כובעו המיוחד שבעזרתו הסתיר את קרחתו...

דיקנו של סאשקה יולין שימש — בהרעה מטעם מקדיו בפלמ"ח, או שלא

„מוקשים לא נמצאו שם. באמצע החצר נזרק תורן חשוף. גמרו אמר להניף דגל, אך לא נמצא בכליהם. מישוה נטל אנד-חבישה והחל מושח אתו בדיו. המגנר לוד נתמסמם בצורת עיגול ואלו בשביל שני הפסים לא הספיק הדיו, לפיכך נמצא האחד עכה מן השני. כשפרשו את הדגל נתברר כי הפסים עקומים. אף-על-פי-כן הניפו את הדגל הזה.

לא היו במקום אנשים כדי טכס, הטכס גם איננו טבוע בדמנו. שלושה-עשר איש היו שם. ארבעה אחוזו במוט והחמישי טיפס למעלה לקשור את הדגל * ארבעה הלכו לתצפית, ושלושה עמדו והתבוננו. איש אחד עמד דום בחדת-קודש ושר את התקווה לבדו, ברנע שהתהף הדגל הלאומי כפוף המטע — פיסח.“

והמרגל סאשקה, ששר את התקווה, ברגע שהונף הדגל הלאומי, מתואר הלאה, בידי נתן שחם: „אחר-כך פשט את בגדיו. צינת ערב לחה ירדה מן ההרים. רגע הבהיק לובן גופו בירוק צהבהב. רגליים עיקלות, לא משוערות, רוות, איברים רפויים, וקפץ המימה...“ ואחר שכמה צב"רים, בסיפורו של שחם, משוחחים עם סאשקה, ואחד אומר: „כצבא האדום הוא היה קצין...“ סאשקה „לכש את בגדיו, הבש את כובע הפלדה, וכעוברו ליד דגל-הדיו חזר והצדיע...“

גיבורו של נתן שחם

ני 31 שנה טבל סאשקה יולין עירום בחוף אילת. הוא שימש לת: השבוע לפי טובל בים אי

גיבור לסיפור „דגל הדיו“ מאת נתן שחם. 6 שנים מאוחר יותר, הוא נתפס כמרגל למטן בריית-המועצות, נשפט ונכלא. הסיפור הופיע בקובץ ספריו של נתן שחם האלים עצלים ב-1949.

שחם את מיבחר סיפוריו מתקופה בת יותר משלושים שנה, אלה הסיפורים שלא כינס בסתיו ירוק.

קרוב למחצית השנה אני ממתין למבכרי הסיפורת של מוספי הסיפורת ביומנים שיבחנו נקודה זו. יורם ברזנובסקי (יוחנן רשת) כתב: „דרושה מידה של אורך רוח להסיר את הרתיעה האינסטינקט טחיות מסיפורי מרקפזר-הצייר-משלמים קיבוצניקים...“ גבי בשם עליזה ש'וניהר, מציינת בסופה של ביקורת דלוחה למדי, כי „יש להצטער על-כך, שהסיפורים המכור נסים בקובץ, סתיו ירוק, שנכתבו בתקופות שונות, מופיעים כספר ללא ציון זמן כתיבתם וללא ציון תאריך פריטומם הי ראשון...“

התרבות של הפלמ"ח. נתן שחם, שתואר בסיפור דגל הדיו.

בכתבה סיפר העולם הזה את סיפורו של סאשקה יולין: „בסדר הגיוני וכי פיגנון קריא, העלה אלכסנדר יולין את פרשת חייו, החל בימי ילדותו בעיירה האוקראינית, דרך הצטיינותו כנער באיגון חסיבת קומוסומול בעבודה במיכרות, פירי פום כעיתונאי מוכשר בעיתוני הקומוסו מול * הצטיינות כצבא האדום במילחמת-העולם השנייה, עליה לדרגת סגן ומינויו כמיושל צבאי באחד ממחוזות צ'יסלובסקיה — ועד עלייתו ארצה.

גם במדינת ישראל הצליח סאשקה בכל דרכיו. הוא התגייס לצבא, שירת כקצין תרבות בגדוד של הפלמ"ח, היה בין משחררי עכו ואילת. ירדיו האישיים היו יצחק שדה, יגאל אלון ושאר מפקדי הפלמ"ח. הוא הקפיד להצטלם עם כולם, חבוק ומאושר. אפילו תמונה בחברת כן גרויך שצוורה עמו.

כל סיפוריו היו נכונים בתכלית. לא נמצא בהם גם צל של ספק. כל מי שהכיר

הוראתם — דמות לתיאור מרכזי. בסיפורו דגל הדיו. הסיפור מתחיל במתנת-העקורים באירופה, שאחרי מילחמת-העולם. סאשקה היודע עברית, פוגש את המספר, שהוא צבר, ושואל אותו: „יש שוק שחור בארץ ישראל?“ ועוד שאלות.

המספר, הפלמ"חניק הגדוע והגאה, שב משליחותו ארצה. ובאחד מהקרבות הוא פוגש בסאשקה המייצג את כל שניתן להמציא כ„אנטי-צברי“: „גורן, מכוער, גוף בלתי-מבוגר. (כן כמה הוא, שלושים או ארבעים?) פרצוף עגלגל ללא קו גברי אחד. עיניים כהות מתרוצצות, קצרות רדאי. שער קלש, חוטם עקום-קוים ואזניים גדולות. ורק בחיתוף הפה ובתנור עתו היה משהו מוזר, ילדותי...“ וכעבור שלושה חודשים, פוגש ה„גיבור הצברי“ שוב את „סאשקה“: „היה זה בחצי היום העשירי למשלב הכיבוש המדברי. מסע זה, כגבול משא-לב היה לילודי הארץ. חלום נעורים יצא מתחם ההווה ונתמלא כולו כמו יקוצת-קסמים... האם לא נפגשנו פעם? לא ייתכן... והלא אני כליכך וזכר את תווי פניך, בכיזור כזה...“

היחידה הצבאית מגיעה אל אוס-אל-שרש, וכך מתאר נתן שחם, את „סאשקה“:

מחר ב"א אדר, יחגגו באילת את מלאת 31 שנה לכיבושה. השנה חוגג נתן שחם 31 שנה לגיבור דגל הדיו — מטעם, או שלא מטעם — ועושה מן הסתם את חשבון-הנפש של חשבון-הנפש של חשבון-הנפש של הסופר, את חשבון-הנפש של נספת התרבות. אין ספק, שבסיפור זה, בדומה לסיפורים אחרים שלו (סיפורים שאותם אין שחם מעלים מאסופת סיפוריו), הוא מייצג כוב של דור אנשים, דור של פוליטי-רוקים, של קומיסרים, אשר מינו את עצמם להיות דוברי הסיפוריים של דור שהלך למלחמה ממנה הוא לא שב.

בדומה למרבית בני דורו הסופרים, שהגיעו למרומי הישגיהם ה„סיפורתיים“ בשנות העשרים לחייהם, הסיפור דגל הדיו, העוסק בסאשקה פוליטרוק, אינו משמש מופת לסופר טהור עט.

מקור

מתחת לכזבים

מתחת לכזבים שהועמסו על הסיפורת העברית במשך יותר מעשרים שנה רחש הרמץ האמיתי של דור תש"ח. מתחת לכזבים נוסח דגל הדיו, הם יגיעו מחר וקרא לי סיומקה ומגיפת המגדת (בעיקר אהרון מגד), חי והתקיים לו דור סופרי תש"ח האמיתי: פינתם שדרים, יהודה עמוחי, עמליה כהנא-ברמן, עמוס קינן, ועוד כמה מספרים מוכשרים שהרמץ שלהם כבה אט באט.

בעיני אין הסיפורת הרישמית של דור תש"ח, מתמקדת ביצירות כימי ציקלג של פ(מילינסקי) יזהר, סיפורי המטעם של נתן שחם (ראה: שיחזור). סיפורי הדוברות של אהרון מגד ואחרים, בעיני קיים מיתוס האבדון של דור תש"ח בספריו של עמוס קינן בחתונה, חדלת הכחולה ושואה 2. מסיבות השמורות עם קינן, הוא טוח בשלושה ספרים אלה. לעשות כל שביכולתו להעלים את כאב דורו, בין השורות והסמלים.

בסיפרו החדש מתחת לפרחים*, תולא * החייל שטיפס למעלה לקשור את הדגל לתורן, היה ברוך אלוף (מיל.) אברהם אדן.

* עמוס קינן — מתחת לפרחים: הוצאת פרוח; 250 עמודים (כריכה רכה) + הדפסים.